

ÚHEL POHLEDU

Filozof světového významu

Už jen dnes a zítra je možné navštívit výstavu **Filozofovo bytí – a čas** s podtitulem **Jan Patočka na pracovištích Akademie věd**. O expozici věnované významnému českému filozofovi 20. století, který byl mimochodem jedním z prvních mluvčích Charty 77, píše bývalý předseda vlády a Senátu, rovněž signatář Charty, Petr Pithart. Instalovaná je v Galerii Věda a umění AV ČR na pražské Národní třídě.

PETR PITHART
politik a právník

B yli tři čeští filozofové světového významu a mimořádné mravní síly a čistoty: Jan Ámos Komenský, Tomáš Garrigue Masaryk, Jan Patočka...

Tato slova proslulého lingvisty Romana Jakobsona jsou klíčem k výstavě věnované širším kontextům života a díla Jana Patočky, pořádané Archivem Jana Patočky při Filozofickém ústavu Akademie věd ČR. Tyto kontexty jsou utvářeny především filozofovými texty, nejen takovými, které byly za střídavé přízně a nepřízně politických režimů postupně publikovány, ale i množstvím těch, které zůstaly po dlouhá léta v rukopisech a strojopisech. Náleží sem také rozsáhlá filozofova korespondence, umístující Patočkovu působení do sítě odborných i osobních vztahů: tato učenecká „res publica“, pomyslná nadnárodní „republika vzdělanců“, bývala podobně jako již za časů Komenského „republikou dopisů“.

Ucelená sbírka textů

Výstava rovněž vědomě dává do souvislosti Patočkovy badatelské pobyty na pracovištích, které jsou dnes součástí Akademie věd ČR. Právě zde se Patočka věnoval svým dvěma významným předchůdcům ze zmíněné okřídlené trojice, Komenskému a Masarykovi. Stopy jsou patrné v dnešním masarykovském a komeniologickém bádání soustředěném v Masarykově ústavu AV ČR a v komeniologickém oddělení Filozofického ústavu AV ČR.

V návazání na aktivitu svých členů v letech 1968–1989 představuje Archiv Jana Patočky ucelenou sbírku Patočkových textů, ať v jejich rukopisné podobě, či v časopiseckých a knižních vydáních, včetně někdejších sa-

Občansky angažovaný filozof. Po mnohahodinovém vyčerpávajícím výslechu Státní bezpečností byl Jan Patočka (1907–1977) 3. března 1977 hospitalizován s podezřením na infarkt. V nemocnici o deset dní později zemřel na mozkovou mrtvici. FOTO JINDŘICH PŘIBÍK

mizdatových a exilových. Výstava dokumentuje také rozsáhlou překladatelskou tvorbu věnovanou Patočkovým textům, tlumočeným dosud do pětadvaceti jazyků. Kromě Sebraných spisů Jana Patočky jako výsledku ediční činnosti Archivu JP kladě důraz i na soudobou formu sdílení Patočkových myšlenek on-line prostřednictvím unikátních, digitálně konzervovaných zvukových záznamů přednášek a seminářů. Jako reflexi filozofické paměti zahrnuje rovněž výběr raných vydání významných filozofických děl, jimiž se Patočka in-

spiroval a která se dochovala v jeho osobní knihovně, spravované dnes Archivem JP.

O dějinách v době poevropské

Vycházejíc z ohniska Patočkova života („filozofova bytí“) v čase dějinami obtěžkaného dvacátého století pokouší se výstava konstruovat širší síť vztahů a souvislostí. Rozsáhlý transfer vědění i dějinného vědomí, sdílený jak vědeckými osobnostmi, tak univerzitními okruhy či akademickými institucemi prostřednictvím duchovně blízkých nakladatelských

domů a médií, donedávna především knižních či časopiseckých, uskutečňoval se ještě psaným a tištěným slovem. To vše vidíme dnes zpětně jakoby předznamenáno samotnou fenomenologickou filozofií, vzešlou nikoli náhodou z času moderní krize dvacátého století. Byl to právě Jan Patočka, který ve stopách svého učitele Edmunda Husserla rozvinul univerzalistickou „světovost“ této filozofie a na jejím pozadí jako jeden z prvních v Evropě zahájil uvažování o dějinách v době „poevropské“, v éře tzv. globalizace.

DOPISY REDAKCI

Hrdiny potřebujeme jako sůl

Ad LN 16. 1.: Zoufalý čin, nebo...

Od upálení Jana Palacha uplynulo padesát let. Jde o čin mimořádný, který jistě zasáhl řadu lidí a stal se symbolem odporu. Každá doba má své hrdiny, kteří inspirují a jsou obrovskou výzvou. Není třeba zakrývat, že hrdinů je ve společnosti poskrovnu jako šafránu. Žel. Nachází se na opačném konci Gaussovy křivky než jejich protipól a je jich zhruba stejně jako aktivních kolaborantů, ať nacistických nebo komunistických.

V naší společnosti dominuje kult mrtvých hrdinů. Tedy přeneseně platí, že jen mrtvý hrdina je pro veřejnost akceptovatelný hrdina. S živými hrdiny máme problém, své by o tom mohli po návratu do vlasti vyprávět stateční letci z Anglie a vojáci zahraničních armád ze Západu, k nimž se komunistický režim zachoval více než macešsky. Nemnohým z nich bylo také předhazováno ze strany komunistů, kteří za války zůstali doma v pohodlí za pecí, že dobří vojáci padli...

Hrdinství je svým způsobem extrémní duševní poloha. Každý nemůže být Palach nebo Hus. Osobně však dávám přednost aktivnímu hrdinství, které pro mne zosobňuje legendární skupina Tři králů, nebo parašutistů z operace Anthropoid Gabčíka a Kubiše. Postavit se nepříteli se zbraní v ruce, s humorem, nadsázkou, ale přitom také s vědomím, že můj čin může změnit průběh války a ovlivnit generaci příští, kterým zanechám zářný příklad. Klaním se hrdinům, neboť je potřebujeme jako sůl a bez nich bychom tady nebyli!

Mgr. Bc. Jan Kopal, Maršovice

Akce Kámen

Ad LN 10. 1.: Falešné hranice v Arše

Sloupek informující o premiéře dokumentární inscenace *Akce Kámen* v pražském divadle Archa bohužel obsahuje velmi podstatnou nepřesnost, že falešné hranice byly inscenovány StB jako past na potenciální emigranty v roce 1968.

Falešné hranice, coby řízená provokace StB, byly budovány v hraničním pásmu na přelomu 40. a 50. let, kdy ještě nebyla budována souvislá „železná opona“, tedy systém bariéry z oplacení a zátarasů s dráty pod elektrickým proudem. Tehdy bylo ještě možné přejít na Západ přes „zelenou hranici“, což řada exulantů, za často dramatických okolností, využívala. Stanislav Boloňský, Roztoky

Názory v této rubrice nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce

SERIÁL

Euro – nástroj, který se vymkl kontrole

Přijmout dnes euro by byla chyba pro nás i pro eurozónu, píše finanční expert Tomáš Hlaváč v dalším díle svého seriálu o EU.

TOMÁŠ HLAVÁČ

Euro bylo vymyšleno v 90. letech jako nástroj další integrace EU. Někdo říká, že to byl ústupek Německa za to, že ostatní země Unie souhlasily se sjednocením. To zní logicky, protože kdo by se dobrovolně zbavil německé marky, respektive rozpustil ji v liře a francouzském franku?

Postupně měly euro převzít všechny členské země EU. Odpovědnost za něj převzala nově vzniklá Evropská centrální banka (ECB), která zasahuje zejména stanovením úrokových sazeb. Ty řídí ECB tak, aby se inflace v zemích eurozóny pohybovala okolo

dvou procent. Celý proces je dán tzv. Paktem stability a růstu, jenž členským zemím eurozóny zejména stanovuje limity na jejich zadlužování.

Až potud ECB pracuje na podobných základech jako ČNB. Rozdíl spočívá v tom, že zatímco ECB v časech krize a po ní nakupovala do své bilance dluhopisy zemí eurozóny, aby stimulovala ekonomiku (lidově řečeno tiskla peníze), ČNB pro dosažení podobného cíle držela několik let kurz koruny nízko. Soudě podle ekonomického růstu posledních let, strategie ČNB byla řádově lepší.

I když hlavní motivace vzniku eura byla nepochybně politická, otcové zakladatelé se snažili argumentovat i výhodami ekonomickými, zejména snížením transakčních nákladů, měnových rizik a ulehčením cestování.

Technicky bylo zavedení eura v roce 2000 úspěchem, občané

i podniky si na něj rychle zvykli. V tom špatném slova smyslu si na něj rychle zvykly zejména jižní členské státy EU, které se do eurozóny nikdy neměly dostat.

Začaly si půjčovat jako o závod a ztratily všechny obranné reflexy, které měly, když musely udržovat volnou směnitelnost svých původních měn. Výsledkem byly známé události v Řecku, kdy se země udržela v eurozóně jen za cenu masivního odpisu pohledávek ze strany soukromých, hlavně německých subjektů. Řekové pochopitelně viní Němce, že jim draze prodávali zbraně, a považují odepisované německé pohledávky jen za férové narovnání.

Euro bylo rovněž jedním ze základních článků ambiciózní strategie EU vyhlášené v roce 2000 a směřující k ekonomickému dohnání USA. Tento projekt, poté co do něj byly nality mi-

liardy, fatálně selhal, a USA dokonce zas o kousek utekly. Kolik z tohoto neúspěchu lze připsat euru, těžko odhadnout. Spíš se jedná o vítězství soukromé iniciativy preferované v USA nad sociálním inženýrstvím, které převládá v EU.

Časovaná bomba

Pokud jde o použití eura v platbách na celém světě, společná evropská měna neustále dotahuje zatím dominující dolar. V současné době se pomocí eura uskuteční přibližně 36 procent plateb, pomocí dolaru 40 procent. To vypovídá o nezpochybnitelné hospodářské síle EU, ale není to důkaz, že bez eura, respektive bez některých zemí v eurozóně, by členské státy Unie hospodářsky nerostly ještě rychleji.

Česko euro nemá a ani se nechystá jej přijmout. V současnosti by to vzhle-

dem k problémům eura byla chyba pro nás i pro eurozónu. To však neznamená, že se nás tento problém vůbec netýká. Podmínky Paktu stability porušuje dnes – ať už veřejně, anebo skrytě – minimálně polovina zemí eurozóny a tato časovaná bomba při nejbližší krizi vypukne. Pro nás to snad nebude mít následky fatální, ale „jen“ ohrožující a bude to provázáno výrazným poklesem ekonomiky.

Řeckou krizí vyřešilo především silné Německo a jeho silná kancléřka. Na Itálii a Francii už síla nebude. EU by rozhodně neměla bránit odchodu z eurozóny těm státům, které tam prostě ekonomicky nepatří, naopak by jim měla odchod usnadnit jednorázovými stimuly. Zóna nového eura zahrnující Německo, Rakousko, Nizozemsko a Lucembursko by mohla fungovat bezvadně. K takovým zemím by byla čest se připojit.